

ДРОБЛЕННЯ ТА КОНСОЛІДАЦІЯ АКЦІЙ

Заборовський В.В.,

*викладач кафедри цивільного права
юридичного факультету*

Ужгородського національного університету

ком ринкових відносин в Україні значно діяльність акціонерних товариств. Поттням рішень про додаткову емісію своїх черні товариства частіше почали застосувати діяльності такий вид розміщення акцій, дія. Слід відмітити, що одними з видів акцій є їх консолідація та дроблення. На цей час, такі види конвертації акцій є мало науковій літературі. Тому виникає необхідності комплексному дослідженні консолідації та акцій, аналізі нормативного регулювання таких операцій, виявленні негативних моментів у нормативному регулюванні та проведенні таких видів конвертації акцій за вом Російської Федерації.

Консолідація і дроблення відносяться до операцій, що відбувається зміна номінальної вартості акцій без зміни розміру статутного фонду. Тобто процес деномінації вартості акції. Особливості консолідації і дроблення у порівнянні з іншими видами конвертації полягає в тому, що їх наслідком є або відповідне зменшення номінальної вартості акції, але ця зміна не тягне за собою зміну розміру статутного капіталу.

Консолідація як процесу деномінації акцій полягає в тому, що дві і більше вже розміщених акцій одного товариства конвертуються в одну нову акцію того ж типу (класу). А це означає, що при проведенні операції про консолідацію, наприклад, збільшення номінальної вартості акції у три рази, три приклади акцій певного класу повинні бути конвертовані в одну акцію того ж класу, а не іншого. Мета проведення операції полягає "у збільшенні вартості акцій за рахунок збільшення їх номіналу і зменшення кількості акцій, що знаходяться в обігу. При цьому якщо в результаті проведення операції частка акціонера в статутному фонді змінюється, то така консолідація ніяким чином не порушує інтересів міноритарних чи мажоритарних акціонерів, оскільки їхня частка в статутному фонді залишається незмінною"[1,17]. Російське акціонерне законодавство стоїть на позиціях про неможливість збільшення частки акціонера в статутному капіталі, відповідно до умов проведення консолідації, показник на який збільшується номінальна вартість акції) повинен бути виражений у відсотках, і відсутня норма про заборону появи частки акціонера при проведенні консолідації. Слід зазначити, що в прийнятті Федерального закону "Про внесення змін у Федеральний закон "Про акціонерні товариства" від 7 серпня 2001 року [2] процедура

консолідації використовувалася мажоритарними акціонерами для витіснення із складу учасників акціонерного товариства небажаних акціонерів. Тому що, в даному Федеральному законі був закріплений п.2 ч.1 ст. 74 Федерального закону "Про акціонерні товариства" [3], в якому йшлося про те, що у випадку виникнення при консолідації дробових акцій останні підлягають викупу акціонерним товариством за ринковою вартістю, і тільки з прийняття відповідних зазначених змін, даний пункт був виключений. Для такого витіснення міноритарних акціонерів, товариству досить було досить встановити значний коефіцієнт конвертації і більшість акціонерів ставали власниками не цілої, а дробової частини акції, яка підлягала викупу товариством. Дану практику в Російській Федерації було припинено шляхом введення можливості утворення при проведенні консолідації дробових акцій, які на рівні з простими акціями.

На відміну від російського, український законодавець встановлює заборону на існування дробових акцій. До прийняття Закону України „Про акціонерні товариства” (набирає чинності 29 квітня 2009 року)[4], такий висновок можна було зробити виходячи з аналізу п.8 Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного капіталу, затвердженого Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14 вересня 2000 року № 125, в якому зазначено: "При проведенні консолідації акцій повинно бути забезпечено виконання умов обміну акцій старої номінальної вартості на цілу кількість акцій нової номінальної вартості для кожного акціонера. Забороняється проведення консолідації акцій у разі, якщо існують власники цінних паперів, яким належить кількість акцій, що не може бути обмінена на цілу кількість акцій нової номінальної вартості, тобто добуток коефіцієнта деномінації на кількість належних власнику цінних паперів, що підлягають консолідації, не є цілим числом". А в новому Законі в п.2 ч.1 ст.18 прямо зазначено, що обов'язковою умовою консолідації є обмін акцій старої номінальної вартості на цілу кількість акцій нової номінальної вартості для кожного акціонера. На думку автора, такий підхід до умов проведення консолідації не відповідає її правовій природі, оскільки значно ускладнює, а у великих акціонерних товариствах і розпорешеними пакетами акцій, взагалі унеможлиблює її проведення. Виникає необхідність у закріпленні такого підходу до проведення консолідації, подібного до того, який діє в Російській Федерації, за яким тільки коефіцієнт консолідації повинен бути виражений цілим

числом, а також закріплюється можливість виникнення дробових акцій при проведенні процедури консолідації.

Іншим видом деномінації акції є процедура проведення їх дроблення, яка у порівнянні із консолідацією (за якою відбувається збільшення номінальної вартості, шляхом добутку коефіцієнту деномінації на кількість належних власнику акцій) полягає, навпаки, у зменшенні їх номінальної вартості шляхом ділення кількості акцій, що належать акціонерів на коефіцієнт деномінації, що веде до збільшення загальної кількості акцій. Отже, результатом дроблення акцій є збільшення кількості самих акцій в товаристві, пов'язане із зменшенням їх номінальної вартості, у порівнянні з їх попередниками. Мета проведення дроблення акцій переважно полягає в намаганні товариства оживити вторинний ринок своїх акцій, тому що, акції із великою номінальною вартістю не можуть бути доступні для значного кола осіб (потенційних малих інвесторів товариства). Слід відмітити те, що “звичай дроблення акцій не впливає на загальний дохід компанії і не збільшує її фінансові ресурси, а прибуток, який припадає на кожну акцію в обігу, зменшується” [6,36]. При проведенні дроблення необхідно врахувати положення п. 1 Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14 травня 1997 року №6 “Про встановлення мінімальної номінальної вартості акції” [7] та ч.3 ст.6 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” [8], відповідно до яких, мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою 1 копійки.

Рішення про деномінацію акцій приймається загальними зборами акціонерного товариства. Дане рішення відповідно до Закону України „Про акціонерні товариства” (ст.33 та ч.5 ст.42) приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій, якщо статутом не передбачена більша кількість. А оскільки процес деномінації тягне за собою зміну номінальної вартості акції, що потребує внесення відповідних змін до статуту товариства, то саме рішення про деномінацію приймається простою більшістю, а вже для прийняття рішення про внесення змін до статуту необхідна наявність кваліфікованої більшості (¾) голосів акціонерів від загальної їх кількості. Слід відмітити, що в Законі України „Про господарські товариства” [9] (ст.42) теж міститься норма про необхідність кваліфікованої більшості в ¾ голосів акціонерів, але в даному випадку мова йде про ¾ голосів акціонерів, що беруть участь в зборах, а не від їх загальної кількості. Норма про те, що рішення про консолідацію і дроблення акцій товариства приймається загальними зборами акціонерів більшістю в ¾ голосів акціонерів, які беруть участь у загальних зборах міститься в ст. 33 Модельного законодавчого положення для країн – членів СНД “Про захист прав інвесторів на ринку цінних паперів” [10], затвердженого Постановою пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї країн – членів СНД від 14 квітня 2005 року №25-7. Крім цього, в даній статті міститься положення

про те, що тільки наглядова рада товариства має право включати питання про консолідацію чи дроблення акцій в порядок денний загальних зборів акціонерів якщо статутом товариства не передбачено інше. При цьому наглядова рада зобов'язана надати загальним зборам акціонерів достатню інформацію про цілі умови консолідації чи дроблення, яка б надавала можливість акціонерам прийняти рішення, яке б відповідає їх інтересам.

При проведенні процедури консолідації чи дроблення слід врахувати те, що: “Деномінація акцій – це зміна номінальної вартості всіх випущених одним емітентом акцій” [11,69]. На підтвердження цього твердження можна навести і ч.1 ст.24 Закону України “Про господарські товариства”, де зазначено, що акціонерним називається товариство, яке має статутний (складений) капітал, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості. Та ч.1,2 ст.11 Закону України „Про акціонерні товариства”, в якій чітко зазначено, що акціонерне товариство має право здійснити консолідацію (дроблення) всіх розміщених ним акцій. Дещо інший порядок деномінації передбачений законодавством Російської Федерації. Так, п. 5.1.4 і п.5.1.5 Стандартів емісії цінних паперів реєстрацію проспектів цінних паперів, затверджених Наказом Федеральної служби з фінансових ринків від 25 січня 2007 року №07-4 (далі Стандарти емісії цінних паперів) [12], зазначено що, в рішенні про розміщення акцій, які розміщуються шляхом конвертації (дроблення, консолідації) повинно бути зазначено категорії (типи) акцій, у відношенні до яких здійснюється конвертація, кількість акцій кожної такої категорії, які конвертуються в одну (консолідація), або одна в декілька (дроблення) (коефіцієнт конвертації який має бути визначений цілим числом) тієї ж категорії (типа), спосіб конвертації, а також можуть бути визначені інші умови конвертації, включаючи дату конвертації чи порядок її визначення. Отже виходячи з цих норм, можна дійти висновку, що в Російській Федерації, у порівнянні з Україною, допускається деномінація певних категорій (типів) акцій, а не обов'язково всіх акцій, розміщених акціонерним товариством.

Різниця між українським і російським законодавством в процедурі деномінації акції полягає в строках здійснення такої конвертації. В п.5.3.1 зазначених Стандартів емісії цінних паперів зазначається, що “Конвертація акцій акціонерного товариства здійснюється в один день, який вказаний в зареєстрованому рішенні про їх випуск, за даними запису в особистих рахунках у держателя реєстру або запису по рахунках депо в депозитаріях на цей день. Зазначений день не повинен наступати пізніше одного місяця з дати державної реєстрації випуска акцій. Незрозумілою є позиція українського законодавства який з одного боку в п. 9 Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства про зміну номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного капіталу, вказує на те, що не допускається обмеження терміну обміну акцій, а в п.

Положення йдеться про те, що акціонерне товариство не пізніше 60 календарних днів із дати реєстрації до статуту товариства повинно подати до реєстрального органу документи для реєстрації викупу акцій, серед яких повинен бути звіт про наслідки викупу акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості (має бути зазначено дату та фактичну дату закінчення обміну).

Згідно з Положенням врегульовано і порядок проведення деномінації акцій, який включає в себе виконання таких дій акціонера:

1. прийняття рішення про випуск акцій нової номінальної вартості;

2. направлення до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку і держателям іменних акцій письмового повідомлення про деномінацію, яке публікується в місцевій пресі за місцем знаходження акціонера і в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

3. викупу акцій у акціонерів;

4. викупу акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості;

5. внесення змін до статуту або викладення його в нову редакцію щодо нової номінальної вартості та проведення акцій, реєстрація таких змін відповідно до законодавства;

6. реєстрація в органах Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій нової номінальної вартості;

7. обміну письмових зобов'язань на акції нової номінальної вартості.

Враховуючи це, слід врахувати, що при деномінації акцій продаж акцій не здійснюється, інформація про випуск акцій реєстрації не підлягає. Отже, відбувається не перехід права власності на цінні папери, а лише заміна старих цінних паперів на нові цінні папери.

Для реєстрації випуску цінних паперів емітенту необхідно надати свідоцтво, яке є підставою для друкування свідоцтва про реєстрацію свідоцтва, якщо є підставою для оформлення глобального свідоцтва до депозитарію.

Якщо цінні папери випущені в документарній формі, то внесення змін до системи реєстру, у зв'язку з проведенням деномінації, здійснюється реєстроутримувачем відповідно до п.23 Положення про порядок ведення реєстру власників іменних цінних паперів [13]. У разі випуску цінних паперів випущені у без документа-

рній формі, то обслуговування операцій емітента щодо дроблення або консолідації випуску цінних паперів здійснюється депозитарієм у відповідності до Положення про депозитарну діяльність, затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовтня 2006 року №999[14]. Так, у даному Положенні зазначено, що за наслідками рішення про деномінацію емітентом має бути проведена перереєстрація випуску цінних паперів та має бути переоформлений глобальний сертифікат випуску.

І насамкінець слід зазначити, що з прийняттям Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 2 лютого 2005 року №125 "Про затвердження Змін та доповнень до Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду"[15], в п. 10 цього Положення було внесено доповнення. Суть цього доповнення полягає в тому, що з метою захисту прав акціонерів, акціонерне товариство, що прийняло рішення про деномінацію, зобов'язане здійснити викуп акцій у акціонерів, які вимагають цього, в разі якщо ці акціонери не голосували на загальних зборах про деномінацію акцій або голосували проти такого рішення, і звернулися до товариства з письмовою заявою проти рішення про деномінацію. При цьому, викуп здійснюється за ціною, що визначається за домовленістю сторін, але не нижчою за номінальну вартість. На думку автора, закріплення такого права акціонерів, не відповідає правовій природі консолідації та дроблення, оскільки проведення цих операцій передбачає внесення змін і доповнень в статут товариства або затвердження статуту товариства в новій редакції, але не тягне за собою обмеження прав акціонерів, тому що, не змінюється їх частка в статутному фонді товариства. Автор вважає, за необхідне, для збереження стійкості акціонерного товариства, закріпити право акціонера вимагати викупу від нього акцій лише у випадку, коли дії по внесенню змін чи доповнень в статут товариства (чи видача його в новій редакції) супроводжуються обмеженням прав акціонера. При цьому, прив'язка при викупі таких акцій повинна здійснюватися до ринкової ціни, а не до номінальної вартості.

Отже, проаналізувавши процедуру консолідації та дроблення акцій, можна прийти до висновку, що ці операції відносяться до операцій деномінації акцій, які полягають в зміні номінальної вартості акцій без зміни розміру статутного капіталу. Аналіз стану нормативного регулювання проведення даних операцій дає можливість стверджувати про наявність певних недоліків, які значно ускладнюють можливість проведення цих операцій, і тому потребують внесення змін в законодавство, враховуючи досвід Російської Федерації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Демченко С.С. Консолидация акций конституционна // Законодательство и экономика. – М., 2004. – № 12. – С. 16-19.
2. О внесении изменений и дополнений в Федеральный закон “Об акционерных обществах”: Федеральный закон от августа 2001 года // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2001. – №33. – Ст.3423.
3. Об акционерных обществах: Федеральный закон от 26 декабря 1996 года № 208-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1996. – №1. – Ст.1.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 81. – Ст.7.
5. Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного капіталу, затвердженого Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14 вересня 2000 року № 125 // Офіційний Вісник України. – 2000. – № 40. – Ст.410.
6. Мозговая О., Грекова С., Зеленый В. Правовые аспекты осуществления основных операций с корпоративными акциями // Підприємство, господарство і право. – 2003. – №10. – С. 34-36.
7. Про встановлення мінімальної номінальної вартості акції: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14 травня 1997 року №6 // Інформаційно-пошукова правова система „ІнФодиск”.
8. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст.268.
9. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст.682.
10. Модельного законодавчого положення для країн – членів СНД “Про захист прав інвесторів на ринку цінних паперів”, затвердженого Постановою пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї країн – членів СНД від 14 квітня 2005 року №25-7 // Режим доступу: <http://www.iacis.ru/html/?id=22&pag=191&nid=1>
11. Кравчук В. Зменшення розміру статутного капіталу акціонерного товариства // Податкове планування – 2006. – №4. – С. 69-73.
12. Стандарты эмиссии ценных бумаг и регистрации проспектов ценных бумаг, утвержденные приказом ФСФР России от 25 января 2007 г. N 07-4// Бюллетень нормативных актов федеральных органов исполнительной власти. – 2007. – 25. – 18 июня 2007 г.
13. Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовтня 2006 року № 1000 // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 6. – Ст.94.
14. Положення про депозитарну діяльність, затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 жовтня 2006 року №999 // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 49. – Ст.89.
15. Про затвердження Змін та доповнень до Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 2 лютого 2005 року №125 // Офіційний Вісник України. – 2005. – № 14. – Ст.155.